

پیش بینی پیشرفت تحصیلی بر اساس امید به تحصیل و مسئولیت پذیری در دانش آموزان پسر پایه دوازدهم ناحیه ۱ شهر شیراز (در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۰)

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۵/۳۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۷/۰۸

کد مقاله: ۵۲۹۹۸

عباسعلی محمدی خواه^۱، فاطمه رامین^{۲*}

چکیده

هدف پژوهش حاضر پیش بینی پیشرفت تحصیلی بر اساس امید به تحصیل و مسئولیت پذیری در دانش آموزان پسر پایه دوازدهم ناحیه ۱ شهر شیراز در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۴۰۱ بود. روش تحقیق از نظر نوع هدف کاربردی و از نظر روش اجرا جز تحقیقات میدانی می باشد و از آنجا که به بررسی رابطه بین متغیرها می پردازد از نوع همبستگی می باشد. جامعه آماری شامل تمامی دانش آموزان پسر پایه دوازدهم ناحیه ۱ شهر شیراز در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۴۰۱ می باشند که از بین آنها تعداد ۳۵۵ نفر با روش نمونه گیری خوشه ای به عنوان اعضای نمونه انتخاب شدند. جهت گردآوری اطلاعات از پرسشنامه های استاندارد امید به تحصیل (خرمایی و کمری، ۱۳۹۶)، پرسشنامه مسئولیت پذیری (نعمتی، ۱۳۸۷) استفاده شد که ضریب پایایی کرونباخ این پرسشنامه ها به ترتیب ۰/۹۰ و ۰/۸۳ بود. جهت آزمون فرضیه های پژوهش از رگرسیون همزمان با در نرم افزار spss استفاده شد. نتایج نشان داد ۸۱ درصد از واریانس نمرات پیشرفت تحصیلی (متغیر ملاک) توسط متغیرهای پیش بین (امید تحصیلی و مسئولیت پذیری) تبیین می شود. بر اساس نتایج تحلیل رگرسیون امید تحصیلی و مسئولیت پذیری با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان پایه دوازدهم رابطه دارد.

واژگان کلیدی: پیشرفت تحصیلی، امید به تحصیل و مسئولیت پذیری

۱- کارشناسی ارشد تاریخ و معاون دبیرستان شهر کره‌ای

۲- کارشناسی زبان انگلیسی و مدیر دبیرستان شهر کره‌ای (نویسنده مسئول) www.fatemehramin0@yahoo.com

دانش آموزان آینده سازان هر جامعه ای هستند و دوران تحصیل برای آنان سرنوشت ساز و شخصیت ساز محسوب می شود و چه بسا موفقیت تحصیلی در این دوره، موفقیت دانش آموزان را در دوره های بعدی زندگی تضمین می نماید. لذا، پرداختن به مسائل مربوط به آنان از اهمیت ویژه ای برخوردار است. یکی از مهمترین این مسائل، مسأله امید تحصیلی آنان است، بنابراین بررسی دقیق این موضوع و عوامل تأثیرگذار بر آن باید سرلوحه کار دست اندرکاران آموزش و پرورش آن جامعه باشد. چرا که بهبود وضعیت تحصیلی دانش آموزان، یکی از اهداف اساسی نظام های آموزش و پرورش معاصر است امید به هیچ وجه مادرزادی نیست. امید، احساس نیست بلکه یک سیستم شناختی انگیزشی پویا است که موجب پیشرفت تحصیلی دانش آموزان می شود (خرمایی و همکاران، ۱۳۹۹). تحقیقات نشان داده است که امید پیش گویی کننده معتبری برای موفقیت های علمی و یک نیاز اساسی برای دانش آموزان است. به عبارت دیگر، امید با شایستگی بیشتر در بسیاری از حیطه های زندگی، مثل تحصیل رابطه دارد (نبئی و همکاران، ۱۴۰۰) و دانش آموزان را با تمرکز بر موفقیت برای فایق آمدن بر مشکلات توانمند می کند و نیز با افزایش این امکان، آنها به اهدافشان نایل می شوند (تیموری، ۱۳۹۸).

اسنایدر (۱۹۹۴) معتقد است که از مهمترین عوامل مؤثر بر انگیزش و پیشرفت تحصیلی، در نظریه امید ریشه دارد. این نظریه بر اساس روی آورد روانشناسی مثبت نگر و به عنوان یکی از مدل های انگیزشی جدید برای پژوهش های تربیتی و آموزشی معرفی شده است. امید به عنوان فرایندی از تفکر درباره یک هدف با انگیزش برای حرکت به سوی این هدف و راه های رسیدن به آن معرفی شده است. به اعتقاد اسنایدر (۲۰۰۰) بنیانگذار نظریه امید و درمان مبتنی بر آن، برای ایجاد امید وجود دو نوع تفکر ضروری است: تفکر راهبردی و تفکر عامل. تفکر راهبردی (مسیر)، جزء شناختی امید و نشاندهنده ظرفیت و توان فرد برای خلق مسیر است. تفکر عامل نیز جزء انگیزشی امید است که فرد خود را برای استفاده از این مسیرها برمی انگیزاند (الکساندر و آنویوزی، ۲۰۰۷). از این رو، امید یک نظام شناختی - انگیزشی پویا است که به عنوان یکی از سازه های مطرح در روانشناسی مثبت نگر، آثار مطلوب بسیاری در قلمروهای مختلف از جمله تحصیل و آموزش دارد.

در روانشناسی یکی از مفاهیم مهم و اصلی در اکثر رویکردهای مشاوره مسئولیت پذیری می باشد، گاهی اوقات در یک نظریه مانند واقعیت درمانی از اهمیت فوق العاده ای برخوردار است به طوری که حتی بیماری های روانی را ناشی از عدم مسئولیت پذیری می داند. هدف بسیاری از سیستم های درمانی قادر ساختن افراد به پذیرفتن آزادی و مسئولیت پذیرکردن است (شفیعی و همکاران، ۱۴۰۰). رشد مسئولیت پذیری در مدرسه توسط عملکردها، فرایندها، نحوه عکس العمل معلمان و به صورت کلی از طریق سیستم برنامه های درسی، آموزشی و پرورشی شکل می گیرد؛ بنابراین بسیاری از علل شکست در برنامه های مدرسه نظیر شکست در تحصیل، گریز از مدرسه و نظایر آن را می توان نتیجه شکل نگرفتن حس مسئولیت پذیری فراگیران در مدرسه دانست. بر این اساس سازمان جهانی یونسکو در سال ۲۰۰۵ به طور خاص به حقوق و مسئولیت های دانش آموزان در مدارس پرداخته است. یونسکو (۲۰۰۵) به این نکته اشاره می کند که هدف از رفتن به مدرسه تنها یادگیری کتب درسی نیست؛ بلکه هدف اصلی دستیابی به شهروندان مطلوب همراه با مهارت های اجتماعی است که در این راستا تمامی امکانات و فرآیندهای موجود در مدرسه باید به پرورش تمامی ابعاد (جسمی، ذهنی و اجتماعی) دانش آموز پردازد (ثابت جهرمی، ۱۳۹۹).

پیشرفت تحصیلی به نتایج عملکرد در حوزه های فکری تدریس شده در مدرسه، دانشگاه و دانشکده به عنوان شاخص آموزش فکری مهمترین پیش نیاز رفاه فردی و اجتماعی اشاره دارد (اسپیناث، ۲۰۱۲). چن، پیشرفت تحصیلی را عملکرد تحصیلی فراگیران تعریف نموده است. پیشرفت تحصیلی یکی از اولویت های اصلی مدارس است؛ که هدف آموزش و پرورش محسوب می شود. به آنچه که یک دانش آموز، معلم و یا یک مؤسسه به اهداف آموزشی خود باید دست یابد، اشاره دارد (رسولی خورشیدی و همکاران، ۱۳۹۷). پیشرفت تحصیلی را می توان با استفاده از نظریه ی اسناد توضیح داد. نظریه ی اسناد یک تئوری شناختی از انگیزه است که رابطه ی بین باورهای دانش آموز در مورد علت موفقیت یا شکست را بیان می کند و راه هایی که این باورها بر پیشرفت تحصیلی دانش آموز، انتظار موفقیت و خود پنداره اثر می گذارد را مطرح می کند. معمولاً پیشرفت تحصیلی را با روش های مختلفی اندازه گیری می کنند که از جمله آنها می توان به میزان پیشرفت در هر یک از دوره های آموزشی به طور مجزا، پیشرفت حاصله در مجموعه دوره های آموزشی، معدل تحصیلی سالیانه، معدل تحصیلی یک برنامه آموزشی و... اشاره نمود (پورغاز و توماج، ۱۴۰۰).

موسوی و همکاران (۱۳۹۸) به بررسی رابطه ی امید و مسئولیت پذیری با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دختر مقطع متوسطه اول پرداختند نتایج نشان داد که بین امید و مسئولیت پذیری، با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان رابطه ی مثبت و معنا دار برقرار می باشد. بارانی و همکاران (۱۳۹۸) به بررسی رابطه امید به تحصیل و تحصیل گریزی: نقش واسطه ای خودنظم جویی تحصیلی پرداختند. نتایج نشان داد که امید به تحصیل، هم به صورت مستقیم و هم به طور غیر مستقیم و از طریق خودنظم جویی تحصیلی بر تحصیل گریزی اثر منفی دارد. یآوری و همکاران (۱۳۹۵) به بررسی اثربخشی آموزش امید بر سرزندگی تحصیلی دانش

آموزان دوره دوم متوسطه پرداختند. نتایج نشان داد که بین میانگین پس آزمون دو گروه آزمایش و کنترل تفاوت معنی داری وجود دارد، در نتیجه آموزش امید بر سرزندگی تحصیلی دانش‌آموزان دختر موثر بوده است. پوتوین و همکاران (۲۰۲۰) به مطالعه ای با عنوان « امید تحصیلی از موفقیت در برابر مشکلات جزئی تحصیلی محافظت می کند » پرداختند. نتایج نشان داد ناملایمات تحصیلی (عدم حضور در کلاس و سو رفتار) با امید تحصیلی رابطه معکوس دارد. با توجه به نتایج تحقیقات پیشین تا کنون رابطه متغیرهای پیشرفت تحصیلی، امید به تحصیل و مسئولیت پذیری دانش آموزان در جامعه آماری انتخاب شده مورد بررسی قرار نگرفته است، لذا هدف پژوهش حاضر پیش بینی پیشرفت تحصیلی بر اساس امید به تحصیل و مسئولیت پذیری در دانش آموزان پسر پایه دوازدهم ناحیه ۱ شهر شیراز در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۰ می باشد.

بر این اساس فرضیه های ذیل مطرح گردید:

- ۱- پیشرفت تحصیلی با امید به تحصیل دانش آموزان پسر پایه دوازدهم رابطه مثبت دارد.
- ۲- پیشرفت تحصیلی با مسئولیت پذیری دانش آموزان پسر پایه دوازدهم رابطه مثبت دارد.
- ۴- امید به تحصیل و مسئولیت پذیری پیش بینی کننده پیشرفت تحصیلی دانش آموزان پسر پایه دوازدهم می باشد.

۲- روش

پژوهش حاضر از نظر نوع هدف کاربردی و از نظر روش اجرا جز تحقیقات میدانی بود و از آنجا که به بررسی رابطه بین متغیرها پرداخته ایم از نوع همبستگی می باشد.

جامعه آماری پژوهش حاضر تمامی دانش آموزان پسر پایه دوازدهم ناحیه ۱ شهر شیراز در سال تحصیلی ۱۴۰۱_۱۴۰۰ بودند که از بین آنها از ۵ دبیرستان به طور تصادفی تعداد ۳۵۵ نفر با روش نمونه گیری خوشه ای به عنوان اعضای نمونه انتخاب شدند. متغیرها شامل پیشرفت تحصیلی (ملاک) و امید به تحصیل (پیش بین) و مسئولیت پذیری (پیش بین) می باشد و برای جمع آوری اطلاعات از ابزار پرسشنامه استاندارد به شرح ذیل استفاده می گردد:

۱- پرسشنامه امید به تحصیل (خرمایی و کمری (۱۳۹۶)): این پرسشنامه دارای ۲۷ سوال بوده و هدف آن ارزیابی میزان امید به تحصیل از ابعاد مختلف (امید به کسب فرصت ها، امید به کسب مهارت‌های زندگی، امید به سودمندی مدرسه، امید به کسب شایستگی) می باشد. نمره گذاری پرسشنامه بصورت طیف ۵ نقطه ای می باشد. در پژوهش خرمایی و کمری (۱۳۹۶) روایی صوری و محتوای این مقیاس با استفاده از نظر اساتید و روایی سازه با استفاده از روش تحلیل عاملی مورد تایید قرار گرفته است. همچنین پایایی کل این پرسشنامه با استفاده از آلفای کرونباخ ۰/۹۴ محاسبه شده است.

۲- پرسشنامه مسئولیت پذیری (نعمتی (۱۳۸۷)): این پرسشنامه دارای ۵۰ گویه بوده و نمره گذاری پرسشنامه بصورت طیف ۵ نقطه ای می باشد. در پژوهش محسنی (۱۳۹۲) به منظور بررسی روایی (محتوایی) پرسش نامه مذکور از روش های تحلیل عاملی و تفاوت های گروهی استفاده شد. نتایج نشان داد که آزمون از هفت عامل تشکیل شده و اشتراکات سوال ها (همبستگی تک تک سوالات با مفهوم کلی آزمون یعنی مسئولیت پذیری) بین ۴۸٪ و ۷۸٪ و اکثرا بالا بوده است. برسی روایی سازه از طریق تفاوت های گروهی نیز بر روی دو گروه با مسئولیت پذیری بالا و پایین، با استفاده از آزمون t برای گروه های مستقل صورت گرفت که نتایج تفاوت معنی داری را در تمامی هفت عامل ذکر شده، نشان داد. یعنی آزمون مسئولیت پذیری محقق ساخته به خوبی توانسته این دو گروه را از یک دیگر تفکیک کرده و از روایی سازه ی بالایی بر خوردار بوده است. در پژوهش محسنی (۱۳۹۲)، برای سنجش پایایی پژوهش حاضر، از دو روش باز آزمایی و روش آلفای کرونباخ جهت همسانی درونی استفاده شده است پایایی پرسشنامه از طریق آلفای کرونباخ ۹۲٪ محاسبه شد که نشان دهنده ی پایایی مناسب آن است.

۳- پیشرفت تحصیلی: در پژوهش حاضر برای بررسی پیشرفت تحصیلی دانش آموزان از معدل کل نیمسال اول پایه دوازدهم آنها استفاده می گردد.

جهت بررسی پایایی پرسشنامه از ضریب آلفای کرونباخ استفاده گردید. ضریب پایایی آلفای کرونباخ مربوط به پرسشنامه ها در جدول (۲) نشان داده شده است.

جدول ۱- ضریب آلفای کرونباخ پرسشنامه های استاندارد پژوهش

پرسشنامه	ضریب پایایی (آلفای کرونباخ)
پرسشنامه امید به تحصیل	۰/۹۰
پرسشنامه مسئولیت پذیری	۰/۸۳

پژوهش حاضر از نوع میدانی بود و محقق پس از اخذ مجوزهای لازم از اداره آموزش و پرورش ناحیه ۱ در دبیرستان هایی که به عنوان نمونه انتخاب شدند حضور یافت و پس از ارائه توضیحات لازم به مشاران مدرسه، پرسشنامه ها تکمیل و به محقق باز گردانده شد.

جهت بررسی ویژگی های جمعیت شناختی اعضای نمونه از آمار توصیفی (میانگین، بیشترین، کمترین) و جهت بررسی فرضیه های پژوهش از آمار استنباطی با بهره گیری از روش تحلیل رگرسیون همزمان به کمک نرم افزار SPSS استفاده می گردد.

۳- یافته‌ها

۳-۱- آمار توصیفی

در جدول (۲)، میانگین و انحراف معیار دانش آموزان در متغیرهای مسئولیت پذیری، امیدتحصیلی و پیشرفت تحصیلی ارائه شده است. همچنین مقدار چولگی مشاهده شده برای متغیرها در بازه ی (۲، -۲) قرار دارد؛ یعنی از لحاظ کجی متغیرها نرمال بوده و توزیع آن ها متقارن است. مقدار کشیدگی نیز در بازه (۲، -۲) قرار دارد که نشان می دهد توزیع متغیرها از کشیدگی نرمال برخوردار است.

جدول ۲- میانگین، انحراف معیار، کشیدگی و چولگی متغیرهای پژوهش

متغیرها	M	SD	کشیدگی	چولگی
مسئولیت پذیری	۳۷/۶۵	۶/۸۱	۱/۰۴	۰/۴۳۱
امید تحصیلی	۳۹/۶۶	۹/۲۶	۰/۵۳۲	۰/۶۳۲
پیشرفت تحصیلی	۱۷/۳۰	۲/۱۰	۱/۲۱	۰/۶۲۱

۳-۲- آمار استنباطی

برای تعیین همبستگی متغیرهای پیش‌بین (امید تحصیلی و مسئولیت پذیری) و ملاک (پیشرفت تحصیلی) از آزمون ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد که نتایج آن در جدول ۳ آمده است.

جدول ۳- ماتریس همبستگی مسئولیت پذیری، امید به تحصیل و پیشرفت تحصیلی

متغیرها	(۱)	(۲)	(۳)
(۱) مسئولیت پذیری	۱		
(۲) امید تحصیلی	**۰/۶۵	۱	
(۳) پیشرفت تحصیلی	**۰/۶۱	**۰/۶۲	۱

$P^{***} < 0/01$; $P^{**} < 0/05$

جدول (۳) نشان می‌دهد که پیشرفت تحصیلی با مسئولیت پذیری ($r=0/61$; $P < 0/01$) و امید تحصیلی ($r=0/62$; $P < 0/01$) رابطه مثبت دارد. با توجه به این نتایج فرضیه های یک و دو مورد تایید قرار گرفت. به عبارت دیگر پیشرفت تحصیلی با امید به تحصیل و مسئولیت پذیری رابطه مثبت و معنادار دارد.

جهت بررسی متغیرهای مسئولیت پذیری و امید تحصیلی در پیش‌بینی پیشرفت تحصیلی از تحلیل رگرسیون همزمان استفاده شد؛ اما برای استفاده از مدل رگرسیون لازم است پیش‌فرض‌های استفاده از آن، مورد بررسی قرار گیرد. بدین منظور آزمون دوربین / واتسون برای بررسی استقلال خطاها و آزمون هم‌خطی با دو شاخص ضریب تحمل و عامل تورم واریانس انجام شد. در پیش‌بینی پیشرفت تحصیلی از طریق مؤلفه‌های مسئولیت پذیری و امید تحصیلی ارزش عددی آزمون های دوربین / واتسون (۱/۵۴) کوچکتر از ۴ بود که حکایت از رعایت مفروضه استقلال خطاها برای تحلیل رگرسیون داشت. همچنین شاخص‌های هم‌خطی بودن هم نشان داد بین متغیرهای پیش‌بین هم‌خطی وجود ندارد. به گونه‌ای که مقادیر شاخص تحمل (۰/۷۶ - ۰/۴۲) کمتر از او مقادیر شاخص تورم واریانس (۵/۴۳ - ۲/۱۲) کمتر از ۱۰ بود که حکایت از رعایت مفروضه عدم هم‌خطی بین متغیرها داشت. نتایج تحلیل رگرسیون در ادامه آمده است.

می شود، به عبارت دیگر افراد امیدوار، ترس از شکست و ترس از ارزیابی کمتری را تجربه می کنند، به همین دلیل کمتر دچار تعلل ورزی تحصیلی می شوند، لذا انگیزه درونی بیشتری جهت دستیابی به اهداف پیشرفت تحصیلی دارند.

فرضیه ۲: پیشرفت تحصیلی با مسئولیت پذیری دانش آموزان پسر پایه دوازدهم رابطه مثبت دارد.
ضریب همبستگی پیرسون نشان داد مسئولیت پذیری با پیشرفت تحصیلی رابطه مثبت و معنادار دارد ($t=0/61$; $P> 0/01$)، همچنین نتایج ضرایب رگرسیون نشان داد مسئولیت پذیری ($t=1/329$; $P> 0/085$) به طور مستقیم پیشرفت تحصیلی را پیش بینی می کند.

نتایج پژوهش حاضر با نتایج پژوهش های بروجردی و همکاران (۱۳۹۶)، یدالهی صابر و همکاران (۱۳۹۸)، محمدی و همکاران (۱۳۹۸)، آدامز (۲۰۱۷)، اسپیچرز (۲۰۱۶) همراستا می باشد.
در تبیین نتایج می توان گفت: با توجه به نظریه سرتو (۱۹۹۷) تاثیر تعهد درونی بر مسئولیت پذیری قابل تبیین است، سرتو، مسئولیت پذیری را یک الزام و تعهد درونی از سوی فرد برای انجام مطلوب همه فعالیت هایی که برعهده او گذاشته شده است، تعریف می کند و معتقد است که مسئولیت پذیری از درون فرد سرچشمه می گیرد فردی که مسئولیت کاری را بر عهده می گیرد، توافق می نماید که یک سری فعالیت ها و کارها را انجام دهد و یا بر انجام این کارها توسط دیگران، نظارت داشته باشد. همچنین با توجه به نظریه گلاسر که معتقد است مشکل انسانها و ناهنجاری های آنها از مسئولیت نپذیرفتن است زیرا، آنها نمی توانند نیازهای اساسی خود را بر اساس وضعیت صحیح و انسان دوستانه ارضا کنند اینگونه تبیین می شود دانش آموزان دارای پیشرفت تحصیلی بالاتر در برابر دانش آموزان دارای پیشرفت تحصیلی پایین تر دارای قدرت مسئولیت پذیری بالاتری می باشند و در واقع پذیرش مسئولیت خود یکی از عوامل موثر در پیشرفت تحصیلی می باشد.

فرضیه ۳: امید به تحصیل و مسئولیت پذیری پیش بینی کننده پیشرفت تحصیلی دانش آموزان پسر متوسطه دوره دوم می باشد.

نتایج ضریب همبستگی پیرسون نشان می دهد که پیشرفت تحصیلی با مسئولیت پذیری ($t=0/61$; $P> 0/01$) و امید تحصیلی ($t=0/62$; $P> 0/01$) رابطه مثبت دارد، همچنین از نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه در پیش بینی پیشرفت تحصیلی به وسیله متغیرهای مسئولیت پذیری و امید تحصیلی، ملاحظه می شود که متغیرهای پیش بین ۸۱ درصد از واریانس نمرات پیشرفت تحصیلی را پیش بینی می کنند که این مقدار با $F=184/969$ در سطح $P> 0/001$ معنی دار است. نتایج ضرایب رگرسیون نیز نشان می دهد که مسئولیت پذیری ($t=1/329$; $P> 0/085$) و امید تحصیلی ($t=0/432$; $P> 0/019$) به طور مستقیم پیشرفت تحصیلی را پیش بینی می کنند.

نتایج پژوهش حاضر با نتایج پژوهش های باوری و همکاران (۱۳۹۵)، ستایشی و میرنصب (۱۳۹۶)، دهقانی و همکاران (۱۳۹۷)، حجازی و همکاران (۱۳۹۷)، فولادی و همکاران (۱۳۹۷)، یوسفی و مصراآبادی (۱۳۹۸)، یدالهی صابر و همکاران (۱۳۹۸)، گلستانه و بهزادی (۱۳۹۸)، کمایی و همکاران (۱۳۹۹)، سورگی و همکاران (۱۳۹۹)، کمایی و همکاران (۱۳۹۹)، ملائی و همکاران (۱۳۹۹)، نیک سیرت و خادمی اشک ذی (۱۴۰۰) حجازی و عباسی (۱۴۰۰)، نجاتی فر و همکاران (۱۴۰۰)، حاج حسنی و همکاران (۱۴۰۰)، پوتواین و دلی (۲۰۱۳)، میلر و همکاران (۲۰۱۳)، آدامز (۲۰۱۷) و اسپیچرز (۲۰۱۶)، مارتین و استین بک (۲۰۱۷)، کوری و اسنایدن (۲۰۱۷)، تیلور (۲۰۱۸)، کراوچ و همکاران (۲۰۱۸)، شیه و همکاران (۲۰۱۸)، اسکالز و همکاران (۲۰۱۹)، رودا و همکاران (۲۰۱۹)، سایبو (۲۰۲۰)، یزیچی (۲۰۲۱) همراستا می باشد.

در تبیین نتایج می توان گفت: مسئولیت تعهد فرد در مقابل تلاش و فعالیت های تحصیلی می باشد که با هدف معنی بخشیدن به زندگی تحصیلی انجام می گیرد بر همین اساس، شخصی که تعهد بیشتری دارد، به اهمیت، ارزش و معنای اینکه چه کسی است و چه فعالیت هایی انجام می دهد باور دارد و بر همین مینا می تواند درباره هر آنچه انجام می دهد، معنایی بیابد و کنجکاوی خود را برانگیزانند. لذا مسئولیت پذیری در کنار سازه های روانشناسی مثبت نگر همچون خوش بینی و امید انعطاف پذیری دانش آموزان را در برخورد با موقعیت های تنش زای تحصیلی افزایش می دهند و دانش آموزان مسئولیت پذیر با افزایش منابع کنترل درونی انگیزه لازم جهت دستیابی به اهداف پیشرفت تحصیلی را در خود تقویت می کنند.

۴-۲- پیشنهادات پژوهش

با توجه به رابطه متغیر امید به تحصیل با پیشرفت تحصیلی پیشنهاد می شود مشاوران روی سازه های روان شناسی مثبت مانند امید و خوش بینی تاکید بیشتری داشته باشند. در خصوص متغیر مسئولیت پذیری نیز پیشنهاد می شود دست اندرکاران آموزش برنامه آموزش مسئولیت پذیری مبتنی بر تئوری انتخاب را به دانش آموزان دبیرستانی آموزش دهند. توصیه می شود در نیازسنجی دوره های آموزشی ضمن خدمت معلمان و جلسه های آموزش خانواده، دوره افزایش مسئولیت پذیری در اولویت دوره

های آموزشی قرار بگیرد تا بدین ترتیب دبیران و والدین با شیوه های مختلف آشنا شوند تا با کمترین تلاش دانش آموزان و فرزندان را به انجام رفتار های مسؤولانه و انجام وظایف به صورت خود کار ، ترغیب کنند. همچنین از برخی روش های افزایش مسؤولیت پذیری از جمله روش یادگیری مبتنی بر خود به عنوان یکی از روش های افزایش مسؤولیت پذیری در دانش آموزان استفاده شود. در این روش یادگیرنده خود را مسؤول یادگیری خود بداند و بر خلاف یادگیری سنتی دانش آموز احساس نمی کند که تحت کنترل دیگران است و احساس فردی آنها را نیروها و تجارب بیرون شکل نمی دهد. به علاوه می توان از برنامه انضباط مثبت استفاده کرد. در واقع برنامه انضباط مثبت با ایجاد یک خود نظمی و به دنبال آن خود بسندگی در دانش آموزان می تواند آنها را نسبت به موقعیت های مختلف مسؤولیت پذیر کند.

منابع

۱. پورقاز، شیرین، توماج، عبدالجلال. (۱۴۰۰). تأثیر آموزش چندرسانه ای و ترکیبی بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان در درس مطالعات اجتماعی، پژوهش در آموزش مطالعات اجتماعی، ۳(۳)، ۲۳-۴۳.
۲. تیموری، ل.، و رضایی، ا.، و محمدزاده، ع. (۱۳۹۸). مقایسه امید، انگیزش پیشرفت تحصیلی و خودپنداره تحصیلی در دانش آموزان با و بدون اختلال یادگیری خاص. ناتوانی های یادگیری، ۹(۲)، ۷-۳۵.
۳. ثابت جهرمی، ن. (۱۳۹۹). مطالعه باورهای تحصیلی در دانش آموزان با پیشرفت تحصیلی بالا و پایین. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی.
۴. راه پیمان، سمیرا، بارانی، حمید، خرمایی، فرهاد. (۱۳۹۹). رابطه امید به تحصیل و رویکرد به یادگیری: بررسی نقش واسطه ای خودتنظیمی تحصیلی. مجله روانشناسی، ۱۳۴(۱) (پیاپی ۹۳)، ۱۰۶-۱۲۲.
۵. کامیابی، عاطفه، عسکری، پرویز، حیدری، علیرضا، نادری، فرح، و مکوندی، بهنام. (۱۳۹۹). رابطه علی بین اهداف پیشرفت با عملکرد تحصیلی از طریق میانجیگری سرزندگی تحصیلی در دانش آموزان دختر. پژوهش در نظام های آموزشی، ۱۴(۴۸) (پیاپی ۱۰۹-۱۲۵).
۶. محمدی، س.، و مسلمی، ز.، و قمی، م. (۱۳۹۸). ارتباط باورهای امید با فرسودگی تحصیلی، انگیزش تحصیلی و وضعیت تحصیلی در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی قم. توسعه آموزش در علوم پزشکی، ۱۲(۳۵)، ۲۶-۳۵.
۷. موسوی، سیده زهرا و احمدی مصرمی، پریسا و میرزایی مصرمی، فاطمه و تقوی، سیده رقیه. (۱۳۹۸). بررسی رابطه ی امید و مسؤولیت پذیری با پیشرفت تحصیلی
۸. نبی صابر، صلاحیان افشین، غریبی حسن. (۱۴۰۰). پیش بینی تعادل ورزشی تحصیلی بر اساس نیازهای بنیادین روانشناختی، امید تحصیلی و هویت تحصیلی در دانش آموزان پسر پایه دهم متوسطه، روی روان شناسی، ۱۰(۹) ۱۱۴-۱۰۳.
۹. نجاتی فر، سارا، رحیمی پردنجانی، سعید، آقازارتی، علی. (۱۴۰۰). بررسی رابطه ابعاد خردمندی با سرزندگی تحصیلی و بهزیستی روان شناختی در دانش آموزان دختر تیزهوش. سنجش و پژوهش در مشاوره و روانشناسی، ۳(۲) (۸)، ۵۰-۵۹.
۱۰. نیک سیرت، فرشته، و خادمی اشکذری، ملوک. (۱۴۰۰). مقایسه ی انگیزش پیشرفت تحصیلی در دانش آموزان دختر مقاطع مختلف شهر تهران. اندیشه های نوین تربیتی، ۱۷(۲)، ۲۹-۵۱.
۱۱. یآوری، هادی، درتاج، فریبرز، و اسدزاده، حامد. (۱۳۹۵). بررسی اثربخشی آموزش امید بر سرزندگی تحصیلی دانش آموزان دوره دوم متوسطه. پژوهش در نظام های آموزشی، ۱۰(۳۵)، ۲۱-۳۳.
۱۲. یدالهی صابر، فاطمه، ابراهیمی، محمد اسماعیل، زمانی، نرگس، و صاحبی، علی. (۱۳۹۸). تعیین اثربخشی آموزش تئوری انتخاب بر مسؤولیت پذیری و امیدواری دانشجویان دختر. شناخت اجتماعی، ۱۸(۱) (پیاپی ۱۵)، ۱۶۵-۱۷۴.
13. Adams CM, Forsyth PB. Student academic optimism: Confirming a construct. Leading research in educational administration: A festschrift for Wayne K. Hoy, 2017; 4(9):73-87
14. Adams, G. R., & Shea, J. R. (2016). The structure of identity status in adolescence and youth. *Journal of Adolescence*, 24, 136-144.
15. Martin, A. J. & Marsh, H. W. (2019). Investigating the reciprocal relations between academic buoyancy and academic adversity: Evidence for the protective role of academic buoyancy in reducing academic adversity over time. *International Journal of Behavioral Development*, 1-12
16. Taylor, R. D. (2018). Demanding Kin Relations, Adjustment Problems and Academic Achievement and Engagement among Low-Income, African American Adolescents. *Journal of Child and Family Studies*, 27(3), 707-716
17. Yazici. O.F. (2021). A Study on Vitality and Happiness Levels of Sports High School Students. *Journal of Educational Issues*, 7(3): 214

ISSN: 2645-4475

فصلنامه مطالعات کارپردی در
علوم اجتماعی و جامعه‌شناسی

سال ششم، شماره ۱ (پیاپی: ۳۳)، بهار ۱۴۰۲